

Komentaras

2014 09 04

Populistiniai užmojai stumia struktūrinio nedarbo pleišta gilyn

Pastaraisiais metais Lietuvai demonstruojant kone sparčiausią ekonomikos plėtrą Europos Sąjungoje, bedarbystės šmėkla neskuba atsitraukti. Nedarbo lygis, per krizę šoktelėjęs iki rekordinio 18,2 proc., žemyn ropščiasi labai po truputį. Šių metų viduryje jis vis dar dviženklis, strigęs ties 11,4 proc. riba, – panašų nedarbo lygį stebėjome ir pernai vasarą.

Kokios to priežastys? Kodėl ekonomikai sparčiai žingsniuojant pirmyn, darbuotojai nėra taip graibstomi, kaip kad buvo 2004-2007 m., kuomet nedarbo lygis nūrė žemyn iki 4 proc. dugno? Nors darbo rinkos potencialą ypač sumažino Lietuvą alinanti emigracija, likę bedarbiai nėra pajėgūs patenkinti darbdavių kvalifikacinių reikalavimų. Lėta ir neefektyvi perkvalifikavimo sistema ir ne itin paklausių profesijų specialistus masiškai „kepantys“ Lietuvos universitetai tik paaštrina vadinamą struktūrinio nedarbo problemą. Šie veiksniai akivaizdžiai įtakoja Lietuvos darbo rinkos neefektyvumą. Tačiau be šių darbo rinkos apribojimų, kurių per trumpą laiką pašalinti neįmanoma, yra eilė politinių ir techninių barjerų. Jų ryškiausi – perteklinis darbo santykių reguliavimas, su tuo susijusi našta verslui, apsunkinanti įdarbinimo-atleidimo procesus ir atitinkamai galimybes efektyviau išnaudoti darbo rinkos potencialą.

Prie pastarųjų šliejasi ir priešrinkiminiu populizmu dvelkiančios minimalios mėnesinės algos didinimo ambicijos. Tiesa, spalį numatomą šio dydžio kilstelėjimą iki 300 eurų verslas, panašu, kad ketina nuryti be didelių diskusijų. Tačiau iš valdančiojo elito pareiškimų aišku, kad tuo nebus apsiribota. Neramina tai, kad šis iš pirmo žvilgsnio patraukliai atrodantis populistinis „kaulas“ liaudžiai ilgainiui gali ilgam strigti gerklėje. Tai tik sutankins ne kvalifikuotų bedarbių gretas, nes verslui tiesiog nebeapsimokės jų už tokią kainą laikyti. O tai gresia nusivylimu darbo rinka, ilgalaikio nedarbo lygio didėjimu ir papildoma nuolatine našta viešiesiems finansams. Ypač nuo to kenčia darbui imlūs verslai, kurie neretai negali pasigirti patraukliomis pelno maržomis. Be viso to, kiekvienas toks valdžios žingsnis mažina verslininkų atsparumą „vokelių“ pagundoms.

Tad kokia gi šio sprendimo ekonominė logika ir tikrosios priežastys? Juk yra daugybė daug efektyvesnių būdų, kaip paskatinti vidaus paklausą ir kilstelėti pragyvenimo lygį. Tarp jų neapmokestinamojo pajamų dydžio didinimas, mažesni vartojimo mokesčių tarifai – kad ir pažado grąžinti krizinį PVM į pradinį lygį tesėjimas. Tačiau šios priemonės net nesvarstomos, nes tai pareikalautų net keliomis skylutėmis susiveržti valdžios sektoriaus išlaidų diržą. Tačiau „saulėlydžio“ ir panašaus pobūdžio komisijų patirtis rodo, kad neefektyvumo svorį mesti tikrai sunku.

Tačiau patys svarbiausi yra netiesioginiai ūkio skatinimo būdai – nereikia dalinti žuvies, reikia suteikti galimybę jos pasigauti. Tai būtų verslo plėtrą ir verslumą skatinančios iniciatyvos, geresnė aplinka veikti, mažiau administracinių barjerų, mažiau kišimosi. Nes kiekvienas rinkos apribojimas palieka neefektyvumo skyles ekonomikoje, o dėl to pralošiame visi.

Indrė Genytė-Pikčienė

Vyriausioji analitikė

+370 620 78373

Ekonominių tyrimų padalinys | Rinkų tarnyba